

Kansalaisenergia-areena 2020

Polkutyön alustavat tulokset

Polkuryhmä B: Jarmo Aukio, Pekka Kalliomäki, Milla Karkulahti, Teemu Kettunen

Fasilitaattorit: Hanna-Liisa Kangas, Heli Saarikoski, Satu Lähteenoja

1. Lähtötilanne ja siihen tehdyt muokkaukset

Osallistujilla ei ollut kommentteja lähtötilanteeseen. Esittelyn jälkeen siirryttiin suoraan omien polkuaskelien miettimiseen.

2. Muutospolun yleiskuva

Keskustelussa lähdettiin liikkeelle ruohonjuuritasolta esimerkiksi taloyhtiöiden ja toimialan yritysten näkökulmasta (mikä saa yksittäiset taloyhtiöt lähtemään mukaan asentamaan esim. aurinkopaneelit tai lämpöpumppujärjestelmän). Muutospolkuja rakentui kahdelle eri tasolle: kansallisen politiikan taso sekä kunnallisen politiikan ja toimeenpanon taso. Muutosta ajavaksi tekijäksi nähtiin valtakunnan tasolla julkaistava Kansalaisenergiastrategia 2035, joka täsmentyy kuntatason suunnitelmiksi, ja sekä kansallisen että kuntatason politiikaksi. Kuntien energialuotsitoiminta sekä vertaistukiverkostot nostettiin keskeisiksi muutostekijöiksi, samoin edelläkävijätaloyhtiöiden hubit. Lisäksi pohdittiin, miten ratkaisuja voitaisiin valtavirtaistaa ja siirtyä teolliseen mittakaavaan kansalaisenergiaratkaisuihin, jotta tavoitetaso 4 TWh täyttyy.

3. Priorisoidut askelkokonaisuudet

Ensimmäinen muutosaskel on valtakunnallinen *kansalaisenergiastrategia 2035* YMN ja TEMn yhteistyönä. Strategiassa esitetään visio, tavoitetasot, välitavoitteet ja kansalliset politiikkakeinot 4 TWh vuonna 2035 tavoitteen saavuttamiseksi. Strategia edellyttää kuntia tekemään kansalaisenergiasuunnitelmat 2035. Työn taustaksi selvitetään esimerkiksi kansalaisenergian potentiaali sekä kustannus- ja päästövaikutukset esimerkiksi VN-TEAS -hankkeiden puitteissa. Selvityksen tulokset sekä yksittäisten pilottien tms. tuottama tieto kootaan strategian lisäksi infopaketiiksi, joka toimii lähtökohtana myös kunnallisen ja paikallisen tason työlle. Strategia luo **ennustettavan** polun ja politiikan kohti 2035 tavoitetta. Kansalaisenergiastrategian valmistelun voi joukkoistaa ottamalla mukaan ruohonjuuritason toimijoita. Toisaalta joukkoistamisessa nähtiin riskejä esimerkiksi strategian valmistumisen aikataulun ja sen kunnianhimon tason suhteen.

Toinen muutosaskel on *strategian jalkauttaminen valtakunnan politiikkaan*. Se koostuu useiden politiikkakeinojen valikoimasta. Politiikkakeinovalikoima ja niiden yhteisvaikutukset tulee tutkia kansalaisenergiastrategian selvityksen yhteydessä. Kaikkien politiikkakeinojen pitää olla ennustettavia vuoteen 2035 saakka, jotta taloyhtiöt sekä toimiala voivat toimia ja suunnitella pitkäjänteisesti. Epävarmuus esimerkiksi tukien suuruudesta ja kestosta heikentää taloyhtiöiden ja toimialan kiinnostusta niihin. Ilmastorahaston käyttämistä politiikkakeinojen rahoitukseen tulee selvittää. Alla listataan mahdollisia politiikkakeinoja strategian jalkauttamiseen: (i) energia-avustusten jatkaminen vuoteen 2035 saakka; (ii) uusiutuvan energian tuotannolle vähimmäisvaatimukset korjaus- ja uudisrakentamiseen; (iii) aurinkoenergian ja lämpöpumppujen lupakäytäntöjen yhtenäistäminen ja keventäminen; (iv) aurinkopaneelien kevyempi arvonlisävero; (v) valtion takaus pienten taloyhtiöiden energiaremonteille; (vi) hukkalämpövero hyödyntämättömälle lämpöenergialle; (vii) vapauttaminen kiinteistöveron nostosta energiaremontin takia; (viii) hajautetusti tuotetun lämpöenergian siirtämisen esteiden kartoittaminen ja poistaminen (esim. kunnan ja korttelitason lämpöverkoissa); (ix) energian hinnoittelun muutoksia sekä pientuotantoa tukeviksi että hajautettuun järjestelmään sopivaksi tulee selvittää (esim. tehotariffi); (x) fossiilisen polttoöljyn kielto rakennusten lämmityksessä 2035; (xi) biopolttoöljyn jakeluvaihtoehto, jolloin öljylämmittäjät voivat siirtyä biopolttoöljyyn; (xii) energian hinnan sääntely verotuksella siten, että hiilineutraalius tulee aidosti kannattavaksi vaihtoehdoksi.

Kolmas muutosaskel on *kuntien laatimat kansalaisenergiasuunnitelmat 2035* valtakunnallisen kansalaisenergiastrategian pohjalta ja sen jalkauttamiseksi. Suunnitelmaan kootaan alueelliset hyvät esimerkit ja parhaat käytännöt oman kunnan alueelta (näihin voi käydä tutustumassa paikan päällä) ja kartoitetaan kansalaisenergian teknis-taloudellisia mahdollisuuksia (ns. energia-atlas) kunnan eri alueilla (vanhat/peruskorjaus-ikäiset/uudet/aurinkoiset alueet/lämpöpumpupotentiaali). Kunnan toimesta järjestetään alueellisia tilaisuuksia taloyhtiöiden päätöksenteon helpottamiseksi ja perustetaan kortteliklubeja ja edelläkävijätaloyhtiöiden hubeja vertaistiedon jakamiseksi ja energiaremonttien vauhdittamiseksi. Kunta voi myös käyttää tontinluovutusehtoja muutoksen kiihdyttämisessä (tontinluovutuksen ehtona uusiutuvan energian vähimmäistuotantomäärä rakennuksessa). Palveluntarjoajien ja taloyhtiöiden kohtaamista helpottaisi sovellus, jonka kautta voisi saada vertaisarvioitua palautetta palveluntarjoajista (esim. airbnb ja hotels.com -malliin). Motivaattorina voisi toimia myös Vuoden taloyhtiö -palkinnot ja ranking kansalaisenergian toteuttajille. Isännöitsijäliitto tai kiinteistöliitto voisivat ylläpitää näitä järjestelmiä.

Neljäs muutosaskel *energialuotsitoiminta* on kuntatason keskeinen muutostekijä. Luotsit fasilitoivat taloyhtiöiden energiaremonttien käynnistämistä ja järjestävät alueellisia tilaisuuksia tiedon jakamiseksi. Luotsien tehtävänä on myös asukasaktiivien vertaisverkkotoiminnan koordinointi ja tukeminen. Toiminnan tavoitteena on helpottaa taloyhtiöiden päätöksentekoa; vertaiskokemuksia pidetään usein luotettavampana kuin viranomaistietoa. Luotsit voivat nojata työssään kansallisen energiastrategian taustaksi koottuun, jatkuvasti päivittävään infopakettiin ja kuntien energia-atlaksen. Luotseilla on myös rooli parhaiden ratkaisujen kokoamisessa ja tietovarantojen ylläpitämisessä. Luotsitoiminnan kustannuksia voisi olla mahdollista kattaa valtion tuella kuntien hiilineutraaliustavoitteiden toteutumiseksi esimerkiksi ilmastorahastosta.

Viides muutosaskel on *kansalaisenergiatoiminnan vakiintuminen* kunnissa. Kunnat perustavat puitesopimuksia joihin taloyhtiöt ja palveluita tarjoavat yritykset voivat liittyä. Esimerkkinä puitesopimus putkiremontin ja tähän yhdistetyn energiaremontin suunnittelupalvelusta (hankeselvitysvaihe), johon on linkitetty optiona valmis rahoituslaitoksen vihreän lainan tarjous. Yritykset räätälöivät taloyhtiöille optimoituja ratkaisuja. Kunnilla on käytössä energialuotsitoiminta sekä vertaistukea tarjoavia verkostoja ja ratkaisuja. Edelläkävijätaloyhtiöt voivat perustaa oman hubinsa ja toimia kansalaisenergiainvestointeja suunnittelevien taloyhtiöiden mentoreina.

Kuudes muutosaskel on *kansalaisenergiatoiminnan skaalautuminen* 4 TWh tavoitteen mukaiselle tasolle. Toiminta kasvaa, kun on tarjolla valmiita, testattuja ja hyviksi havaittuja väyliä, joihin taloyhtiöt voivat astua. Väylät tekevät kansalaisenergiaratkaisujen käyttöönoton helpoksi taloyhtiöille. Näitä väyliä pitää aktiivisesti rakentaa ennen kuin syntyy avaimet käteen -palveluiden laajamittaista tarjontaa ja teollisen mittakaavan ratkaisuja. Yritysten pilottiratkaisujen nopea rahoitus esimerkiksi ilmastorahaston kautta vauhdittaa näitä. Lisäksi tarvitaan palveluntarjoajia, joilla on tarjolla kokonaisratkaisuja yksittäisen teknologioiden sijaan. Ratkaisujen valtavirtaistumiselle tarvitaan kansalaisenergian skaalausoperaattoria, tässä Motivalla voi olla merkittävä rooli. Fossiilisten polttoaineiden koveneva verotus ja asteittainen kielto parantaa taloyhtiöiden investointien kannattavuutta ja investointihalukkuutta. Haasteena on löytää osaavaa työvoimaa siinä vaiheessa, kun kysyntä lähtee kasvamaan. Tähän voidaan vastata palveluntarjoajien täydennyskoulutuksella. Eräs muutoksen mahdollistaja on alueellinen kulutusjousto, mikä on edellytyksenä hajautetun energiantuotannon valtavirtaistumiselle. Finngridin datahubin myötä tehokkaampi hyvityslaskenta tulee mahdolliseksi. Tämän muutosaskeleen haasteena on kustannusten oikeudenmukainen jakautuminen ja investointien kannattavuus etenkin muuttotappiokunnissa.